

הדרך היומית

עלון יומי ללומדי הדרך היומית יו"ל ע"י "מדרשית הדרך היומית פ"ת"

מסכת בבא בתרא - דף עט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדרך

ישות הקדש, האם יש חצר להקדש?

מבואר בברייתא שהביאה הגמ', שאם הקדש בור מלא מים ושובר עם יונים וכד', הרי יש מעילה בהם ובמה שבתוכם, כיון שההקדש חל על הכל. אמנם להסקנת הגמ' מבואר ששיטה זו היא דעת רבי נתן, והמשנה שלנו לא סברא כך, שהרי אמרו מר את הבור לא מר את המים וכו'. מאידך מבואר בברייתא שאם הקדש בור ריק ואח"כ התמלא הבור מים, אין מועלים במה שבתוכם. אמנם בהמשך דברי הגמ' הביאו את שיטת רבא"ש שמחליף וסבר שאם הקדש בור ריק ואח"כ התמלא מים, מועלים אף במה שבתוכם כיון שלשיתו ניתן להקדיש דבר שלא בא לעולם. עכ"פ מבואר ששיטת רבנן בהקדש בור ריק, אין מעילה במים שיבואו אח"כ כיון שהם לא הוקדשו, ולכן המעילה היא רק בהם ולא במה שבתוכם.

וכבר עמדו הראשונים, מדוע לא תקנה חצר ההקדש, הרי ברגע שהבור שייך להקדש לאחר שחלה ההקדשה, מדוע לא נאמר שמדין קנין חצר יזכה ההקדש במים שיבואו אח"כ ויהיה שייך בזה מעילה וכו'.

תוס' (ד"ה ואין מועילין) ועל זו הדרך ברשב"ם בקצרה, כתבו "דלא אמרין שיקנה חצר הקדש כמו שקונה חצר הדיוט דחצר משום יד איתרביא ולא מצינו יד להקדש". עכ"ל התוס'. ברשב"ם (סוד"ה הכי קאמר) כתב "דאלו בהדיוט אתרביא רשות מואם תמצא בידו, אבל לא בהקדש".

בשורש הסברא, מדוע אין "חצר להקדש", ביאר באתון דאורייתא (כלל ג) בשם רבי יהודה ארשיטצער, וז"ל "הונה עוד בילדות שמעתי מאת הרב החריף והבקי מוה' יהודה ארשיטצער נ"י מק"ק טארני שהסביר הא הקדש בור ונתמלא מים דאין מועלין במים ואין הבור מנקה המים להקדש מטעם חצר, והסביר הטעם דלא שייך בגבוה קניין כלל שהרי "לד' הארץ ומלוואה", וא"כ לא שייך כלל לומר שנתייחדו המים האלו משאר דברים להיותם של גבוה, ורק בהקדש אשר האדם מקדיש אז חלה קדושה על הדבר הנקדש, ומפאת קדושתו יש לו קירוב לגבוה ונתייחד להיותו של גבוה יותר משאר הדברים שאין בהם קדושה, אבל דבר שלא הקדישו האדם כגון המים האלו שנפלו מאיליהם לבור של הקדש, לא שייך בהו כלל ענין קנין חצר, לומר שמטעם חצר נקנו לגבוה, דענין קניין גרידא לא שייך בגבוה כלל, עכ"פ בקצת שינוי.

ממשיך האתון דאורייתא, והם דברים ניתנו להאמר והנה כדברים האלה י"ל דגם בהקדש גמור שהקדישו אדם אין שייך בו דין מומן וענין בעלים כמו בהדיוט, ורק קדושה הוא דחלה עליו, ומפאת גודל ערך קדושתו אסור הוא לכל העולם, אבל ענין בעלים לומר שזה ההקדש מיוחד משאר דברים להיות הגבוה בעלים כמו שבהדיוט יש חילוק שנכנסים אלו של ראובן ואלו של שמעון זה לא שייך כלל בהקדש כי לד' הארץ ומלוואה, ואע"פ"כ והארץ נתן לבני אדם וע"כ לא שייך כלל ענין בעלים בהקדש. ואל תשיבוני ממה שמצינו בלשון חכז"ל דהקדש כל היכא דאיתי' בי גזא דרחמנא איתי' וכנהנה רבות, דזה אינו, דבכולם הכוונה אך שנתייחד לגבוה מפאת קדושתו ואם הוא קדוה"ג אז הוא קנוי לקדושת מוצח להרצות לקרבן לפני ד', ואם הוא קדושת דמים אז הוא קנוי לקדושת בדם הבית להעשות בו צורכי הבית הקדוש, אבל שיהיה לו שם בעלים לענין מומן שבו כמו שיש שם בעלים לחפץ של הדיוט זה לא אמרין והנה אם נאמר כן ימצא דאין כלל שם בעלים להקדש רק הוא כהפקר האסור לכל. עכ"ל.

מבואר בדברי האתון דאורייתא, יסוד ההקדש זה הלכה של קדושה, הלכה של שמושים ואיסור שימוש לאנשי העולם, אין "בעלים" להקדש, זה רק ביטוי שאין רשות הדיוט על החפץ, ממילא לא שייך שמים שיפילו לבור לאחר שהוקדש, יהיו קדושים מחמת קנין חצר להקדש, שהרי להקדש אין בעלים שעבורם תקנה החצר, אין יד ואין שליחות, אין אפשרות להחיל קנינים הצריכים בעלים, כל מה שיש להקדש זה כעין "רשות" והלכות וגדרי איסור והיתר מה עושים ומה מקריבים וכד' בחפצים שהוקדשו.

גמ' בב"מ (כא) אמרו, שהמוצא מעות בית הכנסת או בבית המדרש ובכל מקום שהרבים מצויים שם הרי אלו שלו. וביארה הגמ' את הנידון שהבעלים בודאי התיימש כבר כיון שאמר רב יצחק שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה. אך צריך להשכיל בהלכה זו, אמנם כלפי הבעלים מסתבר שהתיימשו, וע"ז הועילה סברת רבי יצחק שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, אולם מדוע "הרי אלו שלו", למה לא תזכה חצר ההקדש להקדש, היינו שסכף הנמצא בבית הכנסת יהיה שייך לבית הכנסת.

וכאמור לאחר שלמדנו לעיל בדברי הסוגיא אצלנו, שיטת התוס' והרשב"ם שכלל אין חצר להקדש, וכפי שביאר האתון דאורייתא, זה לא מחמת שיש בעיה בהחלת הקנין, הדבר פשוט הוא משום שלהקדש אין "בעלים" שיוכלו לקנות ע"י החצר, אלא כאשר אדם מקדיש נתפסת קדושה על החפץ שאמר, הוא יצר בתוך החפץ "חלות של קדושה" שמעתה כל דיני החפץ משועבדים לפי כללי בית המקדש, ממילא אמרו "אמירתו לגבוה כמסירתו לדיוט" - זה לא דמיון, אלא ההקדשה, הרי עצמו יוצר את המסירתו לתוך מצאויות הקדושה, ולכן כמו שיש איסור להשתמש בחפץ זה כך חל בו קדושה. ולא הנושא בעלות כמו שיש בהדיוט. ולכו אין סיבה שהמים שהגיעו לבור לאחר שהוקדש יהיו קדושים (אנ"כ

ניתן להקדיש דבר שלא בא לעולם), ואין סיבה שחצר בית הכנסת תזכה מדין חצר בכסף שנמצא שם (וזה הנידון, אם חצר בית הכנסת "רשות הקדש" ועי' בקצוה"ח ר, א שתמה על דברי בעל האגודה ועיי"ש).

אך שורש ההלכה של "קנין חצר" להקדש, נתון במחלוקת ראשונים. כנזכר שיטת הרשב"ם והתוס' לפנינו שכל קנין חצר הוא חידוש, ואם למדנו שדין חצר מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.

הרמב"ם (לפנינו) הביא את דברי התוס' והרשב"ם שאין קנין חצר להקדש, אך מסיים דבריו שיש לומר שיש חצר להקדש, והנושא שם בסוגיא שאין מעילה בזכיה, ואכמ"ל. ועל זה הדרך הביא אף בשיטת"ק שאין להוכיח ממה שאין מועיל מצד יד, אין יד להקדש.